

JOHN STEINBECK

KIOKAN

Na
východ
od ráje

Copyright © 1952 by John Steinbeck

Translation © František Vrba, 1968
Copyright renewed 1980 by Elaine Steinbeck,
Thom Steinbeck and John Steinbeck IV
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.

Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Z anglického originálu East of Eden
přeložil František Vrba
Redakční úprava Lukáš Foldyna
Grafická úprava obálky Tomáš Řízek
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
v edici Klokan, 2006
shop@alpress.cz
Druhé vydání v nakladatelství Alpress, 2020

ISBN 978-80-7633-404-5

Pascalu Covicimu

Milý Pate,
přišel jsi za mnou, když jsem vyřezával nějakou figurku ze dřeva,
a řekl jsi: „Co abys udělal něco pro mě?“
Zeptal jsem se tě, co bys chtěl, a tys odpověděl: „Skříňku.“
„Na co?“
„Na věci.“
„Na jaké věci?“
„Podle toho, co máš,“ řekl jsi.
Tady máš tedy svou skříňku. Dal jsem ti do ní skoro všechno, co
mám, ale ještě není plná. Je v ní bolest i vzrušení a dobré i špatné
pocity, zlé i dobré myšlenky – rozkoš z vymýšlení i něco zoufal-
ství a nepopsané radosti z tvorby.
A navrch k tomu všechna vděčnost i láska, kterou k tobě cítím.
Jenomže skříňka ještě pořád není plná.

JOHN

Část PRVNÍ

KAPITOLA 1

Salinaské údolí leží v severní Kalifornii. Je to dlouhá, úzká dolina mezi dvěma horskými hřebeny, jejímž středem se vine a klikatí řeka Salinas, dokud se nakonec nevrhne do Montereyského zálivu. Pamatuji se na jména, která jsme v dětství dávali trávám a tajemným květinám.

Pamatuji se, kde žijí ropuchy a kdy se v létě probouzejí ptáci a jak voněly stromy a roční období – a jak vypadali a chodili i voněli lidé. Paměť na čichové vjemy je velmi obsáhlá.

Pamatuji se, že Gabilanské hory na východní straně údolí byly světlé a veselé pohoří, prosluněné a půvabné a nějak pohostinné, že se člověku chtělo vylézt na jeho teplá předhoří, skoro tak jako touží dítě vylézt si na klín milované mámě. Byly to přívětivé hory plné hnědé travnaté lásky. Hory Santa Lucias se rýsovaly na západní obloze, oddělovaly údolí od otevřeného moře a byly temné a zádumčivé – nevlídné a nebezpečné. Vždycky jsem se západu děsil, kdežto východ jsem miloval. Nepovím, odkud se to ve mně vzalo, leda snad z toho důvodu, že přes vrcholky Gabilan přicházelo jitro a z hřebenů Santa Lucias se znovu snášela noc. Možná že zrození a smrt dne nějak ovlivnily mé pocity k těm dvěma horským pásmům.

Po obou stranách údolí vytékaly z kaňonů mezi kopci potoky a říčky, které spadaly ke korytu řeky Salinas. V deštivých zimách se rozvodňovaly v prudké bystřiny a vzdouvaly řeku, až se občas bouřlivými víry rozlila z břehů, a pak se změnila v ničivý živel. Rvala okraje farmářských pozemků a splachovala celé půdy; strhávala do svého proudu stodoly a domy, které roztančené odplouvaly do dálky. Zákeřně uchvacovala krávy a prasata a ovce, topila je ve svých kalně hnědých vodách a odnášela je do moře. Když potom přišlo pozdní jaro, stáhla se řeka od krajů a objevily se písčité břehy. A v létě vůbec netekla na povrchu. Zůstaly jenom tůňky, vymleté místy pod vysokým břehem. Břehy znovu zarostly sítím a trávami a vrby s troskami po zátopě se narovnaly v korunách. Salinas byla řeka jenom na půl úvazku. Letní slunce ji vždycky zahnal do podzemí. Nebyla to řeka nijak krásná, ale jinou jsme neměli, a tak jsme se jí vychloubali – jak nebezpečná je v mokré zimě a jak vyschlá je v suchém létě. Když člověk nemá nic jiného, může se vychloubat vším. A čím toho možná má míň, tím víc ho to nutí k chvástání.

Dno Salinaského údolí mezi horskými pásmy a pod jejich úpatím je rovinaté, protože dolina kdysi bývala dnem stošedesátikilometrového mořského chobotu. Ústí řeky u Mechového přístaviště tvořilo tenkrát před staletími bránu do toho dlouhého vnitrozemského zálivu. Můj táta kdysi vrtal v údolí studnu, osmdesát kilometrů od ústí. Vrták nejprve vynesl svrchní prst, pak šterk a potom bílý mořský písek plný mušlí, a dokonce úlomků velrybích kostí. Vrstva písku byla sedm metrů tlustá a pak přišla znovu černá země, dokonce s kouskem červeného sekvojového dřeva, toho nezničitelného dřeva, které netrouchniví. Před vznikem mořského chobotu musel být v údolí prales. To všechno se kdysi dalo přímo pod našima nohama. A mně se někdy v noci zdávalo, že cítím to moře i ten dřívější sekvojový prales.

Širou pláň údolí tvořily akry hluboké a úrodné prsti. Potřebovala jenom vydatné zimní deště, aby z ní vyrazila tráva a květiny. Jarní květena ve vlhkých letech bývala neuvěřitelná. Celé dno údolí i úpatí kopců pokrýval koberec lupin a máků. Jedna žena mi kdysi řekla, že barevné květy se ještě víc rozzáří, když k nim přidáte pár bílých květů pro zdůraznění barev. Každý plátek modré lupiny má bílý krajíček, takže louka lupin svítí jásavější modří, než si člověk

vůbec dovede představit. A mezi lupinami byly rozhozeny ostrůvky kalifornských máků. I ty přímo hoří – ani oranžově, ani zlatě, ale kdybyste roztavili ryzí zlato a mohli z něho sbírat smetanu, taková zlatá smetana by asi měla barvu těch máků. Sotva odkvetly, nastal čas žluté hořčice, která narůstala jaksepatří do výšky. Když se přistěhoval do údolí můj dědeček, bývala hořčice tak vysoká, že člověku na koni vykukovala ze žlutých kvítků jenom hlava. Ve vyšších polohách rostly rozsety v trávě blatouchy, netřesky a žluté macešky s černými obličejíčky. O něco později se objevily šarlatové a žluté indiánské štetce, podobné náprstkům. Takové květiny kvetly na otevřených prostranstvích vystavených slunci.

Pod věčně zelenými virginskými duby, ve stínu a v šeru, bujel netík, zvaný panenské vlasy, který příjemně voněl, a z mechovitých potočních břehů visely celé chumáče pětिलistého břechťanu a zlatovlásku. A rostly tam zvonky, drobné lucerničky, smetanově bílé a skoro hříšné napohled, které byly tak vzácné a čarovné, že když nějaké dítě takový zvonek našlo, připadalo si celý den jako zvlášť významenané.

V červnu trávy vybuchly a zhnědly a svahy kopců dostaly nahnědlou barvu, která vlastně nebyla hnědá, nýbrž zlatá a šafránová a rudá – nepopsatelná barva. A od té doby až do příštích dešťů země vysychala a vodní toky se vytrácely. Planina rozpučala. Řeka Salinas se vsákla pod píščiny. Údolím zavál vítr, vířil prach a uschlá stébla a dul stále silněji a drsněji cestou na jih. Večer ustával. Byl to řezavý, znervózňující vítr, a částičky prachu se člověku zasekávaly do kůže a pálily do očí. Lidé pracující na polích nosili ochranné brýle a uvazovali si přes nosy kapesníky, aby se před tím prachem uchránili.

V údolí byla hluboká a žírná ornice, ale úpatí kopců pokrývala jenom vrstvička prsti, ne hlubší než kořínky trávy; a čím výš se člověk dostal do pahorkatiny, tím byla ta vrstvička tenčí, trčely z ní křemeny, až se konečně na rozhraní podrostu proměnila v suchý křemenný štěrk, ve kterém se oslnivě odráželo žhavé slunce.

Mluvil jsem o tučných letech, kdy hodně přšelo. Ale byla taky léta suchá, která údolí naháněla hrůzu. Stříдалa se v třináctiletém cyklu. Zpravidla přišlo pět či šest báječných roků, kdy napršelo padesát až pětadesát centimetrů a země přímo hýřila trávou. Pak nastalo šest nebo sedm slušných let s třiceti až čtyřiceti centimetry

srážek. A pak nadešla suchá léta; někdy nenapršelo víc než osmáct či dvacet centimetrů. Země vyschla, tráva vyrazila na pár mizerných centimetrů a v údolí se objevily rozlehlé prašivé lysiny. Duby okoraly a podrost pelyňku zešedl. Země pukala, prameny vyschly a dobytek malátně oždíboval suché větvičky. V takových dobách se Salinaské údolí rolníkům i dobytkářům znechucovalo. Krávy hubly a někdy hynuly hladu. Lidé si museli tahat na farmy v barelech vodu jenom na pití. Některé rodiny prodávaly svůj majetek skoro zadarmo a stěhovaly se pryč. A všichni bez výjimky zapomínali v hubených letech na léta tučná, a v letech s dostatkem vláhy ani nepomyslili na léta suchá. Tak to bylo vždycky.

Takové tedy bylo dlouhé Salinaské údolí. Jeho historie se podobala historii celého státu. Nejdřív tu žili indiáni, podřadné plemeno bez energie, vynalézavosti a kultury, lidé, kteří se živili červy, kobyčkami a korýši, neboť byli příliš líní lovit nebo rybařit. Jedli jenom to, co se dalo posbírat, a nic nepěstovali. Na mouku si roztloukali hořké žaludy. I jejich válečnictví připomínalo unavenou pantomimu.

Pak přišly průzkumné výpravy tvrdých a vysušených Španělů, chamtivých a realistických; bažili po zlatě nebo po Bohu. Sbírali duše právě tak, jako sbírali šperky. Hromadili ve svém vlastnictví hory a údolí, řeky a celé obzory stejným způsobem, jako dnes někdo hromadí stavební parcely. Tihle houževnatí a vyprahlí mužové neklidně vymetali pobřeží sem a tam. Někteří z nich se usazovali na pozemcích rozlehlých jako celá knížectví, které jim postupovali španělští králové, nemajíce nejmenší představu o velikosti svých darů. Tihle první vlastníci žili v ubohých feudálních osadách a jejich stáda se potulovala i množila bez dohledu. Čas od času pobíjeli dobytčata kvůli kůžím a loji na svíčky, kdežto maso ponechávali supům a kojotům.

Kam Španělé vkročili, museli pojmenovat všechno, nač padli. Taková je první povinnost každého průzkumníka – povinnost i privilegium. Všechno pojmenovat, než to zanesete do své ručně kreslené mapy. Byli to samozřejmě zbožní lidé, a muži, kteří uměli číst a psát, vedli záznamy a kreslili mapy, byli houževnatí a neúnavní kněží cestující s vojáky. A tak se jako první místní jména objevila jména svatých nebo názvy církevních svátků slavených na jednotli-

vých zastávkách. Svatých je mnoho, ale jejich počet není nevyčerpatelný, takže se ta první pojmenování leckdy opakují. San Miguel, San Michael, San Ardo, San Bernardo, San Benito, San Lorenzo, San Carlos, San Francisquito. A pak svátky – Natividad nebo Nacimiente, Narození Páně; Soledad, P. Marie v Samotě. Ale místní jména ovlivnily i pocity výprav v určité době: Buena Esperanza, dobrá naděje; Buena Vista, poněvadž přišli na krásnou vyhlídku; nebo Chualar, protože tam bylo hezky. Potom přišla popisná jména: Paso de los Robles, protože tam rostly duby; Los Laureles kvůli vavřínum; Tularcitos kvůli rákosí v močálech; a Salinas kvůli alkali, které se bělalo jako sůl.

Pak dávali místům jména podle zvířat a ptáků, které tam viděli – Gabilanes podle jestřábů létajících nad těmi horami; Topo podle krtky; Los Gatos podle divokých koček. Někdy vyplynulo jméno z povahy místa: Tassajara, šálek s podšálkem; Laguna Seca, suché jezero; Corral de Tierra, ohrada z hlíny. Paraiso připomínalo ráj.

Pak přišli Američané – ještě chamtivější, neboť jich bylo víc. Zabrali pozemky a předělali zákony, aby potvrdili svoje právo. Po kraji se rozšířily farmy, nejdřív v údolích a pak na svazích předhoří, malé dřevěné domky se střechami z hrubých sekvojových šindelů a s dobytčími ohradami ze štípených kůlů. Kdekoli prýštil ze země pramínek vody, vyrostl dům a začala se množit rodina. Do zahrádek před domky si nasázeli červené pelargonie a růžové keře. Místo stezek se objevily stopy kolesek a ve žluté hořčici se začala rýsovat pravoúhlá žitná, ječná a pšeničná pole. U frekventovaných cest se na každé desáté míli objevil obchod se smíšeným zbožím a kovárna, a to byly zárodky malých městeček jako Bradley, King City či Greenfield.

Američané měli větší sklon pojmenovávat místa po lidech nežli Španělé. Po osídlení údolí připomínají místní jména spíše události, ke kterým tam došlo, a taková jména mě fascinují nejvíc, poněvadž každé z nich naznačuje nějaký zapomenutý příběh. Myslím jména jako Bolsa Nueva, nový měsíc; Morocojo, chromý mouřenín (kdo to byl a jak se tam dostal?); Kaňon divokých koní, Svah mustangů a Košilatý kaňon. Místní jména obsahují nálož, kterou do nich vložili ti, kdo je vymysleli; uctivě či neuctivě, popisně, poeticky nebo potupně. Jménem San Lorenzo můžete pokřtít všechno na světě, ale Košilatý kaňon nebo Chromý mouřenín jsou jména docela jiného druhu.

Odpoledne fičel nad usedlostmi vítr a farmáři začali vysazovat míle eukalyptových větrolamů, aby uchránili ornici před rozfoukáním. Tak nějak to v Salinaském údolí vypadalo, když tam můj dědeček přivedl babičku a usadili se na úpatí hor na východ od King City.

KAPITOLA 2

Mám-li vám povědět o Hamiltonových, musím se spolehnout na zprávy z doslechu, na staré fotografie, na tradované historky a na vzpomínky, zamlžené a promíchané se zkazkami. Nebyli to nijak známí lidé, a tak o nich existuje jen málo zapsaných údajů, až na obvyklá lejstra týkající se narození dětí, sňatků, vlastnictví půdy a úmrtí.

Mladý Samuel Hamilton přišel ze severního Irska stejně jako jeho manželka. Pocházel z rodiny drobných rolníků, ani bohatých, ani chudých, která žila po staletí z jedné polnosti v jednom kamenném domě. Hamiltonovým se podařilo nabýt pozoruhodného vzdělání a sečtělosti; a jak tomu na tom zeleném ostrově často bývá, byli spříznění a spojeni s lidmi velmi vysokého i velmi nízkého stavu, takže jeden bratranec mohl být baronet a druhý žebrák. A samozřejmě byli potomci starých irských králů jako každý Irčan.

Proč Samuel opustil kamenný dům a zelené polnosti svých předků, mi není známo. Nikdy se nemíchal do politiky, takže ho sotva vyhnalo obvinění z rebelie, a byl úzkostlivě poctivý, což vylučuje motiv policejního stíhání. V naší rodině se šušovalo – byl to spíš nevyslovený pocit než rodinná historka –, že ho z vlasti vyhnala láska, a to ne láska k ženě, kterou si vzal za manželku. Nevím však, jestli jeho láska byla až příliš úspěšná, nebo jestli odejel z pýchy zraněné láskou nešťastnou. Vždycky jsme si radši mysleli to první. Samuel byl hezký chlapík, měl osobní kouzlo a veselou povahu. Těžko si dovedu představit, že by ho nějaká irská vesnická holka odmítla.

Přišel do Salinaského údolí v plném rozmachu a síle, překypoval vynálezy a energií. Měl sytě modré oči, a když byl unavený, jedno mu maličko ujíždělo směrem ven. Byl hromotluk, ale v něčem byl delikátní. I při tak uprášeném zaměstnání, jako je dobytkaření, byl vždycky jako ze škatulky. A měl šikovné ruce. Dobře se vyznal v kovářství, tesařině a řezbářství a z kousků dřeva a kovu dovedl vyčarovat, nač jste si vzpomněli. Věčně vynalézal nové způsoby, jak věci prováděné postaru udělat lépe a rychleji, ale jaktěživ neměl za mák talentu na vydělávání peněz. Jiní lidé, kteří ten talent měli, dokázali Samuelovy nápady zpeněžit a zbohatnout na nich, ale on sám si po celý život sotva vydělal na živobytí.

Nevím, co ho vlastně zavedlo právě do Salinaského údolí. Nezdálo by se, že je to právě nejvhodnější kraj pro člověka ze zelené země, ale přece jen se tam přistěhoval, asi třicet let před koncem století, a přivedl si s sebou svou drobnou irskou manželku, která měla asi tolik smyslu pro humor jako slepice. Měla nevrle přísnou presbyteriánskou náturu a soubor mravních zásad, které připichovaly jako špendlíkem a ubíjely skoro každou životní příjemnost.

Nevím, kde ji Samuel poznal, ani jak se o ni ucházel a jak se s ní oženil. Myslím, že se mu určitě vrylo do srdce nějaké jiné děvče, protože byl muž jako stvořený pro lásku a jeho manželka nepatřila k ženám, které dávají své city najevo. A přesto za celá ta léta v Salinaském údolí, od Samuelova mládí až do smrti, nedošlo k nejmenšímu náznaku, že by se někdy vypravil za jinou.

Když se Samuel s Lízou do Salinaského údolí přistěhovali, všechna půda na planině byla už zabrána, celé žírné dno doliny, menší úrodné kapsy mezi kopci i lesy, ale okrajové pozemky pořád ještě čekaly na osídlení, a Samuel Hamilton se usadil v holých kopcích na východ od nynějšího King City.

Řídil se obvyklou praxí. Zabral si jednu čtvrtmíli pro sebe a druhou pro manželku, a protože jeho žena byla těhotná, i další čtvrtmíli pro dítě. Během let se jim narodilo devět dětí, čtyři chlapci a pět děvčat, a při narození každého z nich se raně rozšířil o novou čtvereční čtvrtmíli, což dohromady dělá jedenáct čtvrtmil nebo sedmáct set šedesát akrů čili něco přes sedm set hektarů.

Kdyby ta půda za něco stála, byli by Hamiltonovi boháči. Jejich pozemky však byly kamenité a suché. Nikde žádný pramen a vrstvička prsti tak tenká, že se z ní draly křemité kosti. Dokonce i pely-

něk tu zápasil o holou existenci a duby zakrsly nedostatkem vláhy. I v celkem slušných letech tu bylo tak málo pastvy, že dobytek zůstával hubený, jak stále pobíhal a hledal, kde by se napásl. A z těch svých holých kopců se Hamiltonovi dívali na západ do žírného údolí a do zeleně kolem řeky Salinas.

Samuel si postavil dům vlastníma rukama, stejně jako stodolu a kovárnu. Brzy poznal, že i kdyby měl deset tisíc akrů okolní pahorkatiny, bez vody by se na kamenité půdě neužil. Vyrobil si těma šikovnýma rukama zařízení na vrtání studní a vrtal je na pozemcích šťastnějších lidí. Vynalezl a zkonstruoval mlátičku, se kterou o žních putoval po údolních farmách a mlátil tam obilí, které by na jeho vlastní farmě nevyrostlo. A v kovárně ostřil radlice a opravoval brány a svářel zlámané nápravy a koval koně. Chlapi z celého okolí mu nosili nářadí k opravě i k vylepšení. Kromě toho milovali Samuelovo vyprávění o světě a o myšlenkách, jaké tím světem hýbají, o poezii a filozofii, která se rozvíjí mimo Salinaské údolí. Samuel měl sytý, hluboký hlas, příjemný při zpěvu i řeči, a třebaže nemluvil s irským přízvukem, intonace jeho zpěvavých kadencí lahodila uším zamklých farmářů z doliny. Přinášeli i whisky, a sotva se octli z dohledu kuchyňského okna a přísných očí paní Hamiltonové, přihýbali si z láhve hřejivými doušky a žvýkali pak zelený divoký anýz, aby to z nich nebylo cítit. Byl to špatný den, když kolem ohně nestáli tři čtyři chlapi zaposlouchání do zvonění Samuelova perlíku a do jeho řečí. Říkali o něm, že je geniální komik, pečlivě si jeho historky opakovali cestou domů, a pak se vždycky divili, co se to z nich cestou vypařilo, proč už nikdy nemají ten brňk, když je sami vykládají doma v kuchyni.

Samuel by býval mohl zbohatnout ze svého studnaření a z mlátičky a z kovárny, jenomže neměl žádné obchodní buňky. Jeho zákazníci, kteří si nikdy nemohli loktem do kapsy, mu slibovali zaplacení až po žních, a pak až po Vánocích, a potom až – až na to nakonec zapomněli. Samuel je nedokázal upomínat. A tak zůstali Hamiltonovi chudí.

Děti se jim rodily pravidelně rok co rok. Těch pár přepracovaných doktorů v okrese se k porodům na ranče zvláště často nedostalo, ledaže se radost proměnila ve zlý sen, který se protáhl na několik dní. Samuel Hamilton asistoval při narození všech svých dětí, vždycky zavázal obratně pupeční šňůru, poplácal novorozeně

po zadečku a uklidil nepořádek. Když při porodu nejmladšího chlapce došlo k nějaké menší závadě a novorozeně začalo černat, Samuel mu přitiskl rty na pusinku a vdechoval mu a zase vtahoval vzduch, dokud to mrně nezačalo dýchat samo. Měl tak obratné a jemné ruce, že ho k porodům začali volat sousedé z okruhu třiceti kilometrů. A Samuel si počínal stejně obratně, ať šlo o kobyly, o krávu, nebo o ženskou.

Samuel měl na přístupné polici velkou černou knihu se zlatými písmeny na deskách – *Domácí lékař dr. Gunna*. Některé stránky byly samým listováním ohmatané až do oslích uší, kdežto jiné snad nikdy nespátřily světlo světa. Prolistovat *Domácího lékaře* znamená poznat medicínskou historii rodiny Hamiltonových. Ohmatané kapitoly se týkají zlomenin, řezných ran, pohmožděnin, příušnic, spalniček, housera, spály, záškrtu, revmatismu, ženských potíží, kýly a samozřejmě všeho, co souvisí s těhotenstvím a s rozením dětí. Hamiltonovým buďto přálo štěstí, nebo žili mravně, poněvadž kapitoly o kapavce a syfilidě nebyly nikdy otevřeny.

Nikdo se Samuelovi nevyrovnal v uklidňování hysterie a konejšení vyděšených dětí. Takovou moc měla jeho lahodná řeč a něžná duše. A právě tak jako dbal na tělesnou čistotu, byl čistý i v myšlenkách. Chlapi, kteří si s ním přišli poklábosit do kovárny a poslechnout si ho, nechali na chvíli klení, ne že by se nějak zvlášť krotili, ale sami od sebe, jako by tam na hrubosti nebylo místo.

V Samuelovi vždycky zůstalo něco cizokrajného. Snad to tkvělo v kadenci jeho řeči a působilo to na muže – i na ženy – tak, že se mu svěřovali s věcmi, které by nevyslovili před příbuznými ani před blízkými přáteli. Jistá cizota ho od nich odlišovala, takže pro ně byl bezpečnou schránkou tajemství.

Líza Hamiltonová byla Irčanka z docela jiného těsta. Měla malou a kulatou hlavu a v ní malé a kulaté názory. Nos měla jako knoflík, tuhou, trochu ustupující bradičku a pevně semknutá ústa, paličatě rozhodnutá provést svou, i kdyby ji od toho odrazovali kůrové andělští.

Dobře vařila prosté pokrmy a její domácnost – vždycky to byla její domácnost – stále svítila čistotou. Porody ji příliš nezdržovaly – nanejvýš čtrnáct dní po slehnutí si na sebe musela dávat pozor. Měla nejspíš pánev z velrybí kostice, poněvadž rodila jedno statné dítě za druhým.

Velice vyvinutý měla smysl pro hřích. Zahálka byla hřích, stejně jako hraní karet, které pro ni představovalo jistou odrůdu zahálky; dívala se podezíravě na každou zábavu, na tanec, na zpěv i na pouhý smích. Byla přesvědčena, že lidé, kteří se baví, dávají duši všanc ďáblu. A to bylo mrzuté, poněvadž Samuel se smál rád, jenomže Samuel nejspíš dával duši všanc ďáblu. Manželka ho chránila, jak jen mohla.

Vlasy nosila vždycky utažené dozadu a svázané do pevného drdolu. A protože si nemohu vzpomenout, jak se oblékala, nosila určité šaty, jaké se k ní přesně hodily. Nebyla v ní ani jiskřička humoru a jenom občas projevila řezavý vtip. Vnukům naháněla strach, poněvadž neměla žádnou slabost. Statečně a bez nářků nesla životem svůj kříž, přesvědčená, že to je způsob, jakým by podle jejího Pánaboha měli žít všichni. Věřila, že odměna přijde až potom.

Lidé, kteří přišli poprvé na Západ, zvláště z evropských maličkých hospodářství, o něž se mezi vlastníky sváděly takové boje, a uviděli tolik půdy, za kterou stačilo podepsat lejtstro a postavit základy domu, jako by propadali nenasytné chamtivosti. Chtěli té půdy víc a víc – pokud možná dobré, ale nakonec jakékoli. Utkvěly jim možná stopy vzpomínek na feudální Evropu, kde se slavné rodiny domohly postavení a udržely si je, poněvadž vlastnily velké majetky. První novousedlíci zabírali víc půdy, než mohli potřebovat a využít. A všechny proporce se převrátily. Člověk, který s desítkami akrů mohl být v Evropě zámožný, byl se dvěma tisíci akrů v Kalifornii chudý jako kostelní myš.

Netrvalo dlouho a všechny pozemky v holých kopcích poblíž King City a San Ardo byly rozebrány a po pahorkatině se roztroušeně usadily otrhané rodiny, snažící se ze všech sil vytřískat životy z hubené kamenité prsti. Tihle lidé žili jako kojoti, zchytrale, zoufale a v nedostatku. Přistáli bez peněz, bez zařízení, bez nářadí, bez úvěru a zejména bez nejmenší znalosti nové země a bez techniky k jejímužití. Nevím, jestli jim to dovolila božská hloupost, nebo veliká víra. V každém případě taková hazardérská podnikavost už skoro vymizela ze světa. Jenomže ty rodiny všechno přežily a začaly se rozrůstat. Pomáhala jim vlastnost, která také už téměř vymizela, nebo možná jenom na čas upadla do zapomnutí.

Tvrdivá se, že věřili celým srdcem ve spravedlivého a morálního Boha, o něhož se mohli opřít a nestarat se o menší jistoty, které jim spadly samy do klína. Ale já si myslím, že spoléhali především sami na sebe, respektovali sami sebe jako jedince a nepochybovali o své hodnotě a potenciální morálce – a teprve proto mohli propůjčit Bohu svou vlastní odvahu a důstojnost, kterou pak z něho čerpali. S něčím takovým se už nesetkáváme – snad z toho důvodu, že lidé už sami sobě nevěří, takže jim nezbývá nic jiného než najít si někoho silného a sebejistého, i když se může mýlit, a pověsit se mu na šosy.

Kdežto mnozí přišli do Salinaského údolí bez groše v kapse, našli se i takoví, kdo prodali majetek někde jinde a přijeli sem s penězi, aby tu začali nový život. Ti si pak obvykle koupili půdu, ale dobrou půdu, postavili si domy z hoblovaných trámů a měli koberce a v oknech kosočtverečné tabulky z barevného skla. Podobných rodin byla řada, a ty získaly dobré pozemky v dolině a vymýtily žlutou hořčici a začaly pěstovat pšenici.

Takový muž byl Adam Trask.

KAPITOLA 3

Adam Trask se narodil na farmě na samém pokraji malého městečka, odkud nebylo daleko do většího města ve státě Connecticut. Byl jedináček a narodil se šest měsíců poté, co jeho otce povolali roku 1862 ke službě v jednom connecticutském regimentu. Adamova matka vedla farmu, porodila syna a ještě jí zbyl čas, aby se oddala primitivní teosofii. Měla pocit, že jí divocí a barbarští rebelové manžela určitě zabijí, a připravovala se, jak s ním naváže styky do záhrobí, jak tomu říkala. Manžel se vrátil šest neděl po Adamově narození. Pravou nohu mu v koleně uřízli. Pořídil si na pahýl hrubou protézu, kterou si sám vyřezal z bukového dřeva. A už se mu z ní začaly odštěpovat třísky. Vytáhl z kapsy a položil na stůl v salóne olověnou kulku, do které zatínal zuby, když mu

jeho vlastní rozdrčenou nohu amputovali.

V Adamově otci Cyrovi byl kus ďábla – vždycky býval divoký – a teď jezdil tryskem v dvoukolé kolesece a dokázal vyvolat bezstarostný dojem, jako by jeho dřevěná noha byla něco žádoucího. Svě vojenské dráhy, ať byla jakákoli, si pořádně užil. Byl divoch od přírody, takže se mu líbila ta krátká doba výcviku se vším pitím, karbanem a děvkařením, které patřilo k věci. Pak odmaširoval na jih se skupinou čerstvých posil, a to se mu líbilo taky – rozhlížet se po krajině, krást slepice a prohánět rebelské holky na seně. Šedivou a duchamornou únavu dlouhého manévrování a bitev už nezažil. Nepřítele uviděl poprvé v osm hodin jednoho jarního jitra, a v osm třicet ho zasáhl do pravé nohy těžký kus sekaného olova, který mu rozdrtil a roztránil kosti, že se už nedaly spravit. I tak měl štěstí, poněvadž rebelové ustoupili a polní felčaři narukovali okamžitě do přední linie. Cyrus Trask si zažil pět minut hrůzy, když mu odřezávali cáry masa a pilovali kost a vypalovali otevřenou ránu. Dosvědčovaly to stopy zubů v té kulce, kterou hryzal. A značné bolesti zakusil, když se rána hojila v neobyčejně septických podmínkách, příznačných pro tehdejší lazarety. Ale Cyrus se měl k životu i k světu. V době, kdy si vyřezával svou bukovou protézu a pokulhával kolem lazaretu s berlou, nakoupil zvlášť kapitálního tripla od nějaké černošské holky, která na něj zapískala zpod hromady stavebního dříví a počítala mu deset centů. Když měl konečně protézu hotovou a bolestně zjistil, co si uhnal, pajdal celé dny kolem a hledal tu holku. Vykládal kamarádům ze stejné palandy, co jí udělá, až ji najde. Zamýšlel jí ufíknout kapesním nožem uši a nos a vyrazit z ní zpátky peníze. Pižlal si dřevěnou nohu a ukazoval tak kumpánům, jak tu mrchu pořeže. „Až s ní skončuju, bude na tu čubku pěkněj pohled,“ chvástal se. „Zřídím ji tak, že se za ní nevohlídne ani vožralej indián.“ Jeho vroucně milovaná musela tyhle záměry nějak tušit, protože ji nikdy nenašel. Do té doby, než ho propustili z lazaretu, kapavka povolila. A když se vrátil domů do Connecticutu, nezbylo z ní víc, než co stačilo nakazit jeho manželku.

Paní Trasková byla bledá, do sebe obrácená žena. Tváře jí nikdy nezčervenaly slunečním žářem a koutky úst se jí nikdy nezvedly veselým smíchem. Náboženství jí bylo lékem na neduhy světa i její vlastní, a střídala různá vyznání podle povahy neduhu. Když shledala, že teosofii, které se oddala kvůli styku s mrtvým chotěm,

už nepotřebuje, pátrala kolem sebe po nějakém novém zdroji neštěstí. Její hledání ji brzy odměnilo nákazou, kterou si Cyrus přinesl domů z vojny. A sotva si uvědomila, co ji potkalo, vymyslela si novou teologii. Bůh styků se záhrobím se jí proměnil v boha pomsty – v nejspokojivější božstvo, jaké si až dosud vytvořila – a jak se brzy ukázalo, také v božstvo poslední. Snadno uvěřila, že choroba, která ji postihla, je trestem za jisté sny, jež se jí zdávaly v době manželovy nepřítomnosti. Jenomže za to snové záletnictví neviděla ve své nemoci trest dostatečný. Její nový bůh se v trestech vyznal. Žádal oběť na usmířenou. Lámala si hlavu, jak náležitě projevit sobeckou pokoru, a téměř blaženě na patřičnou oběť přišla – obětuje se sama. Trvalo jí čtrnáct dní, než napsala dopis na rozloučenou, zrevidovala ho a opravila pravopisné chyby. Vyzpovídala se v něm ze zločinů, jichž se nikdy nemohla dopustit, a přiznala se k hříchům, které daleko přesahovaly její možnosti. A pak, oblečena do potají ušitého rubáše, vyšla do měsíčné noci a utopila se v rybníčku tak mělkém, že si musela kleknout a držet hlavu pod vodou. Bylo k tomu zapotřebí velice pevné vůle. Když ji konečně začalo zmáhat hřejivé bezvědomí, napadlo ji ještě roztrpčeně, jak bude její bílý batistový rubáš vpředu zablácený, až ji ráno vytáhnou. A taky byl.

Cyrus Trask manželku oplakal se soudkem whisky a se třemi starými kumpány z vojny, kteří se u něho zastavili cestou domů do Maine. Maličký Adam na začátku tryzny hodně plakal, poněvadž ho smuteční hosté ve své neznalosti nemluvnat opomněli nakrmit. Cyrus však brzy ten problém vyřešil. Namočil hadřík do whisky a dal ho nemluvněti cucat, a mladý Adam po třetím nebo čtvrtém namočení usnul. Několikrát během tryzny se pak probudil a postěžoval si, dostal znovu namočený klůček a znovu usnul. Dva a půl dne pak bylo miminko namol. Ať to jakkoli ovlivnilo jeho vyvíjející se mozek, na jeho metabolismus to zapůsobilo blahodárně: za toho pultřetího dne získal železné zdraví. A když jeho otec na sklonku třetího dne konečně vyšel ven a koupil kozu, Adam lačně lokal kozí mléko, pozvracel se, pokračoval v pití a byl zachráněn. Otce ta reakce nijak nepoplašila, protože si právě počínal stejně.

Do měsíce se Cyrus Trask rozhodl pro sedmnáctiletou dceru sousedního farmáře. Námluvy byly rychlé a realistické. Nikdo nepochyboval o jeho úmyslech. Ty byly počestné a rozumné. Dívčin

otec námluvám přál. Měl ještě dvě mladší dcery a nejstarší Alici bylo sedmnáct. Nabídku k sňatku dostala poprvé.

Cyrus chtěl ženu, která by se postarala o Adama. Potřeboval ženskou, aby vedla domácnost a vařila – a služce by musel platit. Byl statný muž a potreboval ženské tělo, a za to by taky musel platit – ledaže by se s ním oženil. Během čtrnácti dnů si ji Cyrus namluvil, oženil se s ní, spal s ní a obtěžkal ji. Sousedům se nezdálo, že by to zvlášť hnal kalupem. Tenkrát bylo docela normální, že mužský za svůj normální život utahal tři čtyři manželky.

Alice Trasková měla řadu obdivuhodných vlastností. Drhla a smýčela všechny kouty, že se z podlahy dalo jíst. Nebyla zvlášť hezká, takže ji nebylo třeba hlídat. Oči měla bledé, pleť nažloutlou a zuby křivé, ale byla zdravá jako řípa a během těhotenství si nikdy nepostěžovala. Nikdo nevěděl, jestli má, či nemá ráda děti. Nikdo se jí na to neptal a ona nikdy nemluvila, když k tomu nebyla vyzvána. Z Cyrova hlediska to snad byla její největší ctnost. Nikdy nevyrukovala s žádným názorem nebo vyjádřením, a když mluvili muži, působila dojem, že na půl ucha poslouchá, ale pokračovala přitom v domácí práci.

Mládí, nezkušenost a mlčenlivost Alice Traskové se pro Cyra ukázaly jako hotové terno. Hospodařil sice dál na farmě, jak už se na podobných farmách v sousedství hospodařilo, ale zároveň nastoupil novou životní dráhu – dráhu starého vojáka. A táž energie, ze které předtím divočel, ho teď vedla k uvažování. Nikdo mimo ministerstvo války teď neznal povahu a trvání jeho vojenské služby. Dřevěná noha mu sloužila zároveň jako doklad o jeho vojančení i jako záruka, že už nikdy na vojnu nebude muset. Začal Alici nesměle vykládat o svých taženích, ale jak se rozvíjela jeho vyprávěcí technika, rozvíjely se i jeho bitvy. Na samém začátku ještě věděl, že lže, ale netrvalo dlouho a byl sám přesvědčen, že všechny jeho historky jsou pravdivé. Před nástupem na vojnu se o válečnictví nijak zvlášť nezajímal; teď si kupoval kdejakou knihu o válce, přečetl kdejaké hlášení, předplatil si noviny z New Yorku, studoval mapy. Jeho znalosti zeměpisu bývaly všelijaké a o válčení nevěděl vůbec nic; teď se z něho stávala autorita. Vyznal se nejen v bitvách, přesunech a taženích, ale mohl vyjmenovat i zúčastněné jednotky, znal každý regiment a jejich plukovníky i jejich původ. A když o tom povídal, nabýval přesvědčení, že tam opravdu byl.

To všechno se vyvíjelo postupně, zatímco Adam vyrůstal v chlapce a jeho mladší polobratr po něm. Adam s malým Charlesem mlčky a uctivě sedávali, když jim otec vysvětloval, jak uvažoval a plánoval ten či onen generál, v čem udělali chybu a co měli udělat místo toho. A pak – on do toho viděl už tenkrát – pak řekl Grantovi a McClellanovi, v čem se přepočítali, a zapřísahal je, aby vzali v úvahu jeho rozbor situace. Jenomže oni jeho rady vždycky odmítali a teprve později se ukázalo, že měl pravdu.

Jednu věc Cyrus nikdy neudělal a osvědčil tím nejspíš svou chytrost. Nikdy se nepovýšil na poddůstojníka. Jako vojín Trask začal a vojínem Traskem taky zůstal. Suma sumárum se tím stal nepohyblivějším a nejvšudypřítomnějším vojínem v celých dějinách válečnictví. Musel být vždycky alespoň na čtyřech místech najednou. Možná instinktivně však nevykládal všechny ty historiky těsně za sebou. Alice a chlapci si o něm mohli udělat úplný obraz: prostý vojín, hrdý na svůj stav, jemuž se nejen podařilo být všude, kde se dalo něco pozoruhodného a důležitého, ale který měl volný přístup na všechny štábní porady a vyjadřoval svůj souhlas nebo nesouhlas s velícími generály.

Lincolnova smrt Cyra zasáhla jako rána na žaludek. Nikdy nezapomněl, jak mu bylo, když se o ní dověděl. A nikdy o té smrti nedokázal promluvit nebo slyšet o ní, aby mu nevyhrkly slzy do očí. A třebaže to nikdy slovně neřekl, posluchači nabyli nezničitelného dojmu, že vojín Cyrus Trask patřil k Lincolnovým nejbližším, nejdůvěrnějším a nejdůvěryhodnějším přátelům. Když se pan Lincoln chtěl dovědět něco o armádě, skutečné armádě, ne o těch nafoukaných panácích se zlatým premováním, obrátil se na vojína Traska. Způsob, jakým to Cyrus dokázal lidem vštípit, aniž to vyslovil, byl triumf techniky náznaků a nápovědí. Nikdo mu nemohl vytknout, že je lhář. A to zejména proto, že si tu lež vzal jednou do hlavy a každá pravda, která mu vyšla z úst, byla tou lží už zabarvena.

Dost záhy začal psát dopisy a potom články o vedení války a dospíval k inteligentním, přesvědčivým závěrům. Z Cyra se skutečně vyvinul znamenitý vojenský myslitel. Jeho kritika vedení právě ukončené války i stávající armádní organizace byla neodolatelně pronikavá. Jeho články v různých časopisech vyvolaly pozornost. Jeho dopisy ministerstvu války, otiskované zároveň v novinách, začaly důrazně ovlivňovat armádní rozhodování. Kdyby možná Velká

republikánská armáda, organizace bývalých vojáků Unie, nenabyla politické moci a vlivu, nedolehl by jeho hlas do Washingtonu tak zřetelně, ale mluvčí skoro miliónu mužů se nedal ignorovat. A takovým mluvčím ve vojenských záležitostech se Cyrus Trask stal. Nakonec se s ním radili o věcech organizace armády, důstojnického sboru, o problémech personálních i o záležitostech výstroje. Jeho odborné znalosti byly zřejmé každému, kdo ho slyšel. Měl pro vojenství geniální nadání. A co víc, byl jeden z organizátorů Velké republikánské armády v jednotnou a mocnou sílu, zasahující do života národa. Po několika neplacených funkcích v této organizaci přijal místo placeného tajemníka, kterým zůstal až do smrti. Cestoval křížem krážem po celé zemi a účastnil se konferencí, shromáždění a táborových srazů. Tolik o jeho veřejném životě.

Nové povolání mu zasáhlo i do života soukromého. Oddal se své věci ve všem všudy. Zorganizoval si domácnost i farmu po vojensku. Vyžadoval a dostával hlášení o stavu svého soukromého hospodářství. Alici to tak nejspíš vyhovovalo. Na řeči ji neužil. Strohé hlášení pro ni bylo snazší. Měla dost starostí s rostoucími chlapci i s úklidem v domě a praním. A taky musela šetřit silami, třebaže o tom se v žádném hlášení nezmínila. Občas ji síly bez předchozího varování opouštěly, takže si musela sednout a počkat, až se opět sebere. A v noci ji zaléval pot. Věděla naprosto jasně, že má nemoc, které se říkalo úbytě, věděla by to, i kdyby jí to nepřipomínal namáhavý a vyčerpávající kašel. A nevěděla, jak dlouho vydrží naživu. Někteří lidé tak uchřádali hezkou řádku let. Neřídilo se to žádným pravidlem. Možná že se manželovi o své chorobě nezmínila ze strachu. Cyrus si vymyslel na potírání nemocí metodu, která hraničila s trestem. Žaludeční nevolnost kurýroval projímadlem tak důkladně, že to postižený přežil jen zázrakem. Kdyby se byla o svém stavu zmínila, Cyrus by byl mohl sáhnout k takové kúře, která by ji zabila dřív než úbytě. Kromě toho si s Cyrovou postupnou militarizací osvojila jedinou techniku, kterou se voják může zachovat při životě. Nikdy na sebe neupoutala pozornost, nikdy nepromluvila, ledaže byla oslovena, vykonávala, co se od ní čekalo, ale nic víc, a nesnažila se o žádné povýšení. Stal se z ní řadový voják v týlu. Bylo to tak daleko snazší. Alice se stáhla do pozadí, až ji bylo sotva vidět.